

# RIKSDAGENS PROTOKOLL

1906.      Andra Kammaren.      N:o 51.

Fredagen den 11 maj.

Kl.  $\frac{1}{2}$  3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts på kammarens bord hvilande proposition om godkännande af förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiiruna-vaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare mamfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m. *Remiss af en proposition.*

Därvid anförde:

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Det allmänna intryck man får af den nu föredragna propositionen torde väl kunna sammanfattas så, att regeringen här velat föra saken in på en god väg, men att den sedan på denna väg mött intressen så mäktiga, att villkoren, som den lyckats uppnå för staten, för främjande af det allmännas bästa, icke ha blifvit så tillfredsställande, att det synes mig möjligt att acceptera dem.

Se vi nu på, hvad som bolaget får uti den öfverenskommelse, som här är föreslagen, så är det en rätt lång rad af ganska afsevärda fördelar.

Bolaget får *rättegången* emot detsamma nedlagd. Nu är det visserligen sant, att kronan har förlorat i båda de instanser, som redan ha dömt. Men det upplyses om, att hofrätten har ogillat de skäl, på hvilka häradsrätten dömt emot kronan, och själf konstruerat en del andra skäl, som synts vara hofrätten afgörande, dock att äfven inom hofrätten en ledamot varit af skiljaktig mening och an-

Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)

sett, att kronan borde tillerkännas de omtvistade utmälen. Denna rättegångs afskrifvande är sålunda, såsom sakerna för närvarande ligga, ingalunda någon föraktlig gifva, som bolaget inkasserar.

Vidare har bolaget betingat sig ett synnerligen anmärkningsvärdt villkor, nämligen en viss *skattefrihet* utöfver den skatt, som kan åligga bolag med inkomst på öfver 1½ million kronor eller med 30 millioner kronors förmögenhet. D. v. s. att om i en framtid, låt oss säga om ett 30-tal år, vår skattelagstiftning skulle vara på den bogen, att de stora jätteförmögenheterna, samlade i bolags-hand, skulle kunna beskattas hårdare, efter en progressiv skala, som går något högre än nu, skulle detta bolag, hur stort i omfång och värde det än vore, icke någonsin kunna föras högre på skatteskalen för den progressiva beskattningen, än som svarar mot 1½ million kronors inkomst. Jag kommer sedan till kalkyler om de belopp, med hvilka detta bolag antagligen får räkna, och de stanna icke vid så blygsamma summor. Det är sålunda en förmån af betydande värde, som bolaget där har betingat sig, en inskränkning, som vi skola göra i kommande Riksdagars rätt att skattlägga den största förmögenheten och en inskränkning, som skulle gälla till och med låt oss säga uti rent ytterliga fall — antag, att vårt land har genomgått någon kris af ena eller andra slaget, t. ex. endast med svårighet lyckats häfda sitt själfbestånd, sin integritet fullständigt — om man då för att hela de sår, som efter sådant skulle behöfva helas, lägger bördor, där sådana bördor lättast kunna bäras, skulle en sådan bestämmelse som denna vara en hållhake till förmån för det här ifrågavarande bolaget!

Framför allt har bolaget fått, hvad som väl för det samma är viktigast, nämligen möjligheten att högst väsentligt öka sin profit redan nästan med detsamma genom att *höja sin export*, sin försäljning af malm. Delvis förutser man ju också att möjligen få afsättning för malmen inom landet, men väsentligen är det här fråga om export. Nog af, bolaget skulle höja sin brytning af malm, som får fraktas, ifrån nu 1,200,000 ton, hvilket står ännu i denna stund såsom det villkor, som Riksdagen satte, när banan byggdes, till 3 millioner ton och delvis något därutöfver, som nu föreslagits. Det är klart, att denna fördel är för bolaget utaf den allra största betydelse, ty därpå beror, som jag nämnt, just denna möjlighet att kunna förtjäna riktigt bra på hvad som brytes — det blir ju bortåt mellan 2 och 3 gånger så stor vinst för bolaget, emot hvad det nu kan göra, om det får komma upp på detta sätt i afseende på sin brytning.

Vidare skulle bolaget komma i åtnjutande af den fördelen att få sina *fraktsatser fastlåsta* för hela den tid, som aftalet afser. Det är visserligen sant, att det har beräknats, att äfven med de förstärknings och utvidgningsarbeten, som behöfvas på banan där uppe och som blifva ganska betydande och dyrbara, skulle ändå efter nuvarande förhållanden de föreslagna frakterna gifva på denna

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

bandel 11 à 12 % i afkastning, sålunda en fördel för staten, som på den vägen skulle komma in, hvilket man med mycken styrka understrukt. Men det förhåller sig dock å andra sidan så, att det är svårt, ja, omöjligt att på förhand beräkna, huru dessa fraktkostnader kunna i en så långt aflägsen tid som den, hvarom här är fråga, förökas; och då minskas i samma mån den fördel, som staten skulle få genom denna uppgörelse, högst väsentligt. Den kan icke gå ned till förlust. Därför har man sört genom kontraktet. Men den kan stanna vid, att staten alltid får påräkna 4 1/2 % på anläggningskostnaden. Detta är ju godt och väl, men icke är det någon synnerligen exorbitant summa, som staten får för sin del garanterad. Fördelen för bolaget däremot af dessa fastlåsta frakter, utaf detta, att Riksdagen helt och hållet lämnar ifrån sig möjligheten att där få inverka, ligger ju i öppen dag.

Och slutligen, icke minst naturligtvis, är aftaladt det villkor, att bolaget skulle få sig garanterad *frihet från exporttull*, hvarigenom det skulle slippa det Damokles-svärd, som för närvarande ännu alltjämt hänger öfver detsamma, nämligen att staten skulle på den vägen taga tillbaka någon del af de stora naturliga rikedomar, som staten på grund af en förvänd lagstiftning afhändt sig till förmån för några enskilda personer.

Skulle vi beräkna ungefär, för att ha en öfersikt öfver, hvarom det rör sig, hvad nu allt detta skulle kunna vara värdt, så är det ju en sak, som genast slår betraktaren, nämligen att alla de siffror, med hvilka uti den kungl. propositionen har räknats angående tillgångarne utaf malm och annat där uppe, ju ytterst ändå äro byggda på bolagets okontrollerade uppgifter. — Den första undersökningen har man uttryckligen i kontraktet förbehållit sig icke må påkallas förrän år 1922. Det skulle ju tagas ut ur det sålunda okontrollerade stora järnmalmsblocket vid Kiruna för bolagets räkning 150 millioner ton. Denna siffra, 150 millioner ton, är ju dock icke absolut fixerad, utan den skulle kunna minskas under förutsättning, att denna undersökning år 1922 visar, att totalsumman icke uppgår till 750 millioner ton, utan stannar därunder. För Gellivare med de 37 1/2 millioner ton, som skulle där tagas, finnes icke något sådant förbehåll gjordt. Om undersökning skulle visa, att i Gellivare icke skulle finnas stort mera malm kvar utaf värde, efter det 37 1/2 millioner ton äro uttagna, har bolaget ändå rätt att utaga sina 37 1/2 millioner ton, och staten får resten.

Inalles är det emellertid efter de sannolikhetsberäkningar, som äro gjorda, 187 1/2 millioner ton, som skola uttagas för bolagets räkning under loppet af 50 år. Huru mycket representerar nu detta i värde? Ja, det ligger i sakens natur, att ett bolag, som rör sig med sådana stora kvantiteter, som Grängesbergs-bolaget redan gör, icke är angeläget om att låta någon utanförstående, kanske icke heller regeringen, se alltför djupt i sina kort. Men något kan man ju ändå ifrån dem, som äro sakkunnige på detta område, inhämta,

Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)

och något kan man sluta sig till. Och om man då tager hänsyn till, att för närvarande den så kallade A-malmen lär stå till ett pris af 17 shillings per ton på världsmarknaden i England, så kommer man, efter många sakkunniges mening åtminstone, till den uppfattningen, att på denna malm, hvilken visserligen icke är det hela, som skeppas ut, förtjänar nog bolaget en 5 kronor ungefär per ton. Om det nu sedan på annan malm förtjänar mindre, låt oss säga 3 kronor per ton, så har man dock litet siffror, med hvilka man kan räkna, och då visar det sig, att antaget, att dessa 187 $\frac{1}{2}$  millioner ton skulle brytas med en vinst af blott 3 kronor per ton, skulle detta ju motsvara, att bolaget äger taga ut ur dessa malmberg där uppe ett värde af 550 millioner kronor i direkt vinst under de 50 år, som kontraktet skulle omfatta, med omkring 11 millioner kronor årligen. Räkna vi med den högre siffran af 5 kronor såsom ett genomsnitt — och det finnes många, som anse, att man har rätt att gå så högt, därför att järnmalmpriset visar åtminstone för närvarande tendens att stiga, och vi känna icke alls, hur ställningen i detta afseende kan vara om några tiotal år framåt, då det kan vara värdt ofantligt mycket mera än nu — alltså, med en beräkning af 5 kronor per ton komma vi upp till 940 millioner kronor ungefär för de 50 åren, eller 19 millioner kronor årligen.

Den ekonomiska bas, som bär upp dessa svindlande tal, är ett bolag, Kiruna-bolaget, som har, enligt hvad det upplysts, ett aktiekapital på något öfver 6 millioner kronor, utaf hvilka 4 millioner kronor äro inbetalda; och räknar man med hela den stora komplexen, Grängesbergs-bolaget, så är det ju ungefär 30 millioner kronor eller något däröfver, hvarmed affären opererar. Man måste väl säga, att när det går löst på bortåt en hel eller half milliard i en affär, i hvilken kapitalisterna från början insatt fyra, sex eller, låt oss säga, trettio millioner kronor, då är man verkligen uppe på vinstsummor, inför hvilka man måste häpna och fråga sig, om det är rimligt, att staten skall skaffa anstalter, hvarigenom sådana vinster garanteras åt enskilda sammanslutningar.

Ser man nu på, hvad staten skulle få, efter det vi sålunda undersökt, hvad bolaget får, så finner man, att staten efter 50 år får *det hela*. Staten behöfver icke kontant betala ut någonting, men efter 50 år får den öfvertaga, hvad som då kan vara kvar. Det är ju möjligt, och jag skall gärna säga, att det är sannolikt, att efter dessa 50 år det ändå ligger högst betydande värden där uppe, särskildt i Kiruna-bergen, men man kan ju icke och bör icke heller sluta ögonen för det faktum, att bolaget kommit i den gynnsammaste situationen. Bolaget har fått taga den malm, som ligger lättast till brytning ofvan jord, och hvad som står kvar, då staten börjar för egen räkning, är den mindre tillgängliga malmen.

Vidare har bolaget förbundit sig att efter dessa 50 år till staten öfverlämna alla de anstalter, som bolaget har där uppe för att

kunna drifva sin malmbrytning, och dessa anstalter skola öfverlämnas i godt skick.

*Remiss af en proposition.*  
(Forts.)

Ja, det har ju gjorts några försök att åstadkomma kontroll i detta afseende i aftalet, det vill jag visst icke bestrida. Man ser för öfrigt genom hela aftalet en god vilja att försöka få något bindande på dessa starka makter, med hvilka statens representanter här hafva förhandlat. Jag kan likväl icke undertrycka den meningen, att slutresultatet icke svarar mot dessa ansträngningar, och att den kontroll, som kan utöfvas i detta afseende af någon bergmästare, eller hvad det kan bli för tjänsteman, som sitter där uppe någonstans och skall se till att bolaget, det mäktiga stora bolaget, gör allting som det skall och icke förfar egenmäktigt och orättvist mot staten — den kontrollen, säger jag, är kanske väl klen ändå. När man tager hänsyn till att det är så oerhördt stora ekonomiska krafter, som där skola kontrolleras, då är det nödvändigt, att det finns mycket starkare kontroll än den, som kan vinnas genom en sådan anordning.

Men det är ju också en annan fördel, som staten skulle få, nämligen den, att redan från år 1911 skulle det tillfalla staten en tiondedel af vinsten, eller om det blir någon sorts tvist angående densammans lämpliga beräkning, kan staten få utbyta den tiondedelen mot en tiondedel af själfva malmen.

När jag först såg den bestämmelsen, må jag säga, att det var en af de punkter i hela aftalet, som allra mest tilltalade mig, ty där såg man då äntligen, att staten skulle få icke blott en afägsset vinkande fördel om 50 år, när vi alla, eller åtminstone de flesta bland oss, för länge sedan äro döda, utan staten skulle få en fördel, som började i en nära tid och som skulle sträcka sig igenom hela den tid, hvarunder bolaget fortfarande har sin äganderätt öfver dessa malmfält.

När man ser närmare efter, befinnes det ju dock, att denna fördel, som staten på så vis erhåller, får den ärligen betala igen efteråt. Efter det att bolaget år 1957 afträdt all sin egendom till staten, efter det att bolaget fått garantien under 50 år för dessa svindlande summor, om hvilka jag förut talat, är det ändå icke slut, utan ännu under en följd af år skall staten betala åt dessa bolagsmän värdet af  $1\frac{1}{2}$  million ton malm per år, som brytes, till dess den där tiondedelen af det tontal, som brytes mellan åren 1911—1957, är betäckt.

Ifall man räknar med 5 kronors vinst per ton — hvilket icke är för orimligt — skulle detta vid den tiden svara emot en brytning af ungefär 18 millioner ton, d. v. s. 90 millioner kronor, som skulle ytterligare kastas efteråt, efter allt det andra, som bolaget fått taga ut, såsom en sista erinran om att bolaget verkligen icke har blifvit på något sätt misshandladt af de svenska statsmakterna.

Ja, när man väger mot hvart annat de fördelar, som bolaget sålunda skulle få sig garanterade, och de fördelar, som staten skulle

Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)

få, kan jag icke hjälpa, att jag tycker, att det är en disproportion så stor, att det borde förbjuda hvar och en att gå in på en sådan bytesaffär.

Hvad borde man då göra? Mig synes det, att det bästa är att helt lugnt behålla alla de vapen, som Riksdagen, svenska staten, för närvarande har i sin hand för att åstadkomma en tillfredsställande sakernas ordning där uppe i Malmberget och vid Kiruna.

Till dessa vapen hör äfven *exporttullen*, hvilken, såsom vi alla känna, är sammanknuten med en annan fråga, nämligen den tyska handelstraktat, hvilken också kommit in i Riksdagen alldeles nyss. Då är det ju så många, som säga: Vi måste för all del gå in på den tyska traktaten. Vi äro tvungna därtill, oaktadt det är motbjudande — man kunde godt begagna ett starkare uttryck än motbjudande — för den svenska Riksdagen att gå in på en sådan öfverenskommelse, där vi binda vår handlingsfrihet i denna punkt på grund af en annan makts *fordran*, dess »*sic volo, sic jubeo*». Vi minnas, att det var icke så länge sedan, som hans excellens utrikesministern på en förfrågan angående denna sak kunde svara och svarade, att våra underhandlare i detta afseende *icke* hade på något sätt bundit vår handlingsfrihet. Det var sant då, och det är naturligtvis fortfarande sant, så till vida som ju *Riksdagen* har sin handlingsfrihet oförkränkt.

Den 8 maj undertecknades emellertid det så kallade slutprotokollet, och där står detta villkor, mot hvilket våra underhandlare hela tiden med all rätt värjde sig, men som till sist man trodde sig kunna gifva efter på, när man fick det i sammanhang med detta stora malmfältsköp, om hvilket jag här haft att tala.

Jag ber herr talmannen om ursäkt, att jag ett ögonblick måste komma in på denna sida af saken, men den ligger ju så nära och utgör liksom grunden för hela frågan, så att man måste allt beröra äfven den.

Jag skall då inskränka mig till att endast säga, att i afseende på denna traktat synes mig, att man verkligen har skäl att fråga sig, hvilka fruktansvärda följder, som då skulle uppstå, om Riksdagen för sin del, på grund af att den icke vill afhända sig exporttullmöjligheten gentemot dessa bolag, af detta skäl för närvarande afslår traktaten. Ja, säger man, men då uppstår ju tullkrig med Tyskland, då är det ju de största olyckor för åtskilliga af våra exportindustrier. Men man måste väl dock se denna sak kallt, så, att det finnes fördelar äfven för de *tyska* intressena att vinna genom en traktat med Sverige, och att just de tyska intressen, hvilka i Tyskland notoriskt äro bland de allra starkaste, de stora järnbaronernas, på det bestämdaste fordra en öfverenskommelse, som förbinder Sverige att icke använda sin rätt som suverän stat att åsätta exporttull. Man kan sålunda väl hafva anledning att antaga, att, om det också helt naturligt är en stramhet för närvarande, man dock icke har för all tid afskurit sig möjligheten att få handels-

traktat med Tyskland, om så skulle anses lämpligt och om gynnsamma villkor kunna vinnas.

*Remiss af en proposition.*  
(Forts.)

I alla fall, vare sig man dömer i denna fråga på det ena eller andra sättet, vare sig man låter imponera på sig af farhågorna för, att tyskarne skola afvisa hvarje försök till närmande på detta område, eller man icke låter imponera på sig af sådana farhågor, utan räknar på, att tyskarna skola i främsta rummet se på sitt  *eget*  intresse i den saken — i bägge fallen synes det mig, att man  *icke*  bör taga denna uppgörelse med malmfältsbolagen, som här föreligger. Men visserligen tror jag, att det vore synnerligen olyckligt, om Riksdagen svarade på detta försök, bakom hvilket helt visst nedlagts så mycket arbete och så många ärliga ansträngningar att komma till ett godt resultat, med endast ett blankt afslag. Det tror jag skulle vara illa. Men däremot anser jag, att den rätta och riktiga lösningen för närvarande vore, att Riksdagen svarade med en  *skrifvelse* , hvori begärdes nytt förslag om statsinköp af malmfälten där uppe i den ena eller andra formen, byggdt på omedelbar undersökning, byggdt på mera kunskap om alla dessa förhållanden, än vi för närvarande kunna hafva.

Det är nog så, att den princip, som mest bär emot i det här förslaget, helt naturligt är den, att staten först om 50 år skall komma i besittning af dessa oerhördt värdefulla naturtillgångar — hvad som finnes kvar af dem nämligen. Men kunde man bygga en uppgörelse på den grunden, att staten nästan omedelbart kunde vara med och få något med där uppe, mot det att bolaget tillförsäkrades sin fördel därigenom, att det finge tillfälle att öka sin export och därigenom sin vinst, men att staten på samma gång förbehölle sig att få vara med allt ifrån början — om hela saken kunde med ett ord inpressas inom en öferskådlig tidrymd och icke lämnas åt en tid, för hvilken vi knappast hafva rätt att lagstifta och bestämma — då tror jag vi skulle vara inne på rätta vägen i detta afseende.

Och så till sist: det är då först genom ett sådant förfaringsätt möjligt, att denna fråga kan få i Riksdagen den pröfning och den grundliga utredning, som verkligen ärendet här, om någonsin, kräfver. Det är ju ändå orimligt att anmoda Riksdagen att, efter sedan den fått en proposition den 9 maj, inom några dagar vara beredd att fatta kanske det viktigaste afgörande, som träffats här på lång, lång tid, och ett afgörande, som skall binda för så lång tidrymd framåt. Det är icke rimligt, att vi skola på detta sätt lättsinnigt, så godt som utan möjlighet till pröfning afhända oss vår utsikt att kunna träffa ett kanske långt fördelaktigare, långt bättre aftal. Det är icke rimligt, att vi godkänna detta förslag i år, när det kommit genom omständigheternas makt — omständigheter, öfver hvilka regeringen icke varit herre — att blifva framlagdt så sent som nu. Det enda rimliga i detta fall är uppskof. Men ett uppskof, som innebär, att staten skall vidtaga positiva åtgärder för att komma i besittning

*Remiss af en proposition.* af dessa skatter, hvilka, jag upprepar det ännu en gång, staten aldrig hade bort afhända sig.  
(Forts.)

Herr Nordström: Vi hafva ingen järnmalm att ödsla bort. Detta har ju till och med professor Törnebohm förklaradt, ehuru han beräknat vårt lands malmtillgångar till icke mindre än 1,200 millioner ton, då däremot andra fackmän icke kommit till mer än hälften af denna kvantitet. Då man vet, med hvilken svindlande fart järnproduktionen och järnkonsumtionen årligen tilltaga på världsmarknaden, så borde det vara uppenbart, huru illa vi handla emot vårt land och våra efterkommande, då vi tillstådja, att detta vårt dyrbaraste guld utan vidare får utskeppas i årligen växande kvantiteter. Då man vet, att brytningen af järnmalm under det sistförflutna århundradet stegrats till den grad, att världskonsumtionen, som vid dess början knappast belöpte sig till en million, numera öfverstiger 100 millioner ton årligen och att denna stegring i allt raskare fart tilltager, då man vet, att tillgången på bättre och rikare malmer allt mer och mer aftager och oupphörligen stegras i pris, så borde det utgöra en samvetssak för hvar och en, som verkligen vårdar sig om vårt lands framtid, att icke tillstådja denna rofbrytning, som endast gagnar det utländska storkapitalet, men gör oss och våra näringar allt fattigare. Det kan ej vara förenligt med rätt och rättfärdighet, icke heller med en sund statshushållning att på ett allenastående sätt gynna och uppmuntra vinningslystnaden hos vårt lands ojämförligt starkaste aktiebolag att på detta sätt utplundra vårt lands dyrbaraste nationalrikedom.

Visserligen har det blifvit framhållet, att Riksdagen 1898 vid Ofotenbanans genomtrufande iklädt sig vissa förpliktelser beträffande de bolag, som åtagit sig att exploatera malmbrytningen i Kiruna och Gellivare, hvilka förpliktelser måste respekteras. Detta är riktigt, men huru hafva händelserna sedermera utvecklats? Trots de varningar, som därvid uttalades, särskildt af den framsynte fosterlandsvännen Gunnar Wennerberg, lät Riksdagen draga sig vid näsan af det intresse, som då spelade första violen och som gjort vårt land så mycket ondt. Det var icke heller Riksdagens mening att gynna det utländska storkapitalet på den svenska järnindustriens bekostnad, men huru gestalta sig sakerna nu? Ledningen utaf Grängsbergsbolaget har kommit i händerna på ett konsortium, som mycket påminner om den amerikanska Tammany-ringen, som föga bekymrar sig om vårt lands intressen, men där ett hastigt penningförvärf utgör den förnämsta driffjädern. För detta ändamål har man förstått att med sig assimilera framstående och aktade män, hvilka fått den föga afundsvärda lotten att tjänstgöra som bulvaner. På detta sätt har inom Riksdagen skapats en opinion, som allra bäst illustreras genom omröstningarne den 10 och 16 maj förlidet år. Skola vi äfven nu få bevittna ett lika nedslående resultat?



Då emellertid detta mäktiga bolag förfogar öfver resurser som kanske intet annat bolag inom vårt land, då dess aktier på så jämförelsevis kort tid stigit till ett pris, som närmar sig fyra gånger det nominella, då för 1904 utdelades en årsvinst af 11 procent och som ej ens uppgick till hälften af den disponibla behållningen, då för förlidet år bolaget förfogade öfver en årsinkomst, som närmar sig 50 procent af det kolossala aktiekapitalet, kan det då finnas rim och reson däruti, att svenska staten beviljar detta bolag en allenastående fraktnedsättning för exportmalmen eller kan det anses förnuftigt att medgifva bolaget att oupphörligen öka den kvantitet järnmalm, som på detta sätt premieras och exporteras till skada för den svenska järnindustrien?

För att visa i hvilken progression denna malmexport tilltagit kan jag nämna, att öfver Narvik exporterades år 1903 807,373 ton, år 1904 1,185,962 ton och år 1905 1,487,626 ton. Nu föreslår järnvägsstyrelsen att öka den medgifna kvantiteten af exportmalm till Narvik till 3,000,000 ton årligen, alltjämt mot en väsentligt lägre frakttaxa, än hvad landets öfriga trafikanter få betala. Man frågar sig: hvad är meningen? Behöfver detta bolag verkligen en sådan uppmuntran? Eller hvad är det, som kan en så kraftig verkan åstadkomma?

Hvad åter vidkommer den exportmalm, som brytes i mellersta Sverige, så blir nettobehållningen på den affären jämförelsevis mindre, emedan grängesbergsmalmen håller ett mindre procenttal järn än norrbottensmalmen. Man har därför föreslagit att nedsätta exporttullen å den järnmalm, som håller under 60 procent järn, till hälften emot den högprocentiga. Men enligt alla sakkunniges enhälliga omdöme skall grängesbergsmalmen, äfven om den nuvarande brytningen icke stegras, likväl vara slut långt före detta århundrades slut. Kan det då vara förnuftigt att i otid ödsla bort denna malmtillgång, som likväl är så oundgänglig för den svenska järnindustrien! Då det dessutom är ett och samma bolag, som numera bedriver denna malmexport, så föreställer jag mig, att förlusten blefve ganska måttlig för bolaget, om grängesbergsmalmen sparades för den svenska järnhandteringen.

Men det ligger äfven en verklig fara däruti, om denna handtering får utveckla sig och fortgå i samma progression som hittills. Det är icke rätten, utan makten, som gör sig gällande nationerna emellan, då de ekonomiska intressena komma i kontakt med hvarandra. De svagare få då böja sig för de mäktigare. I hvilket beroende står icke Portugal i detta afseende till England! Äfven spanjorerna försummade att i rätt tid åsätta en effektiv exporttull å sin järnmalm, och de få nu finna sig i nesan att se denna sin dyrbaraste nationalrikedom vandra ur landet för att utnyttjas af mera företagsamma nationer. Vi sakna icke heller exempel på liknande företeelser inom vårt land. Jag har en gång förut erinrat om virkesbeslaget vid Töre sågverk, då länsman Svenonius lade

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

beslag på det enligt svensk lag förverkade virkesupplaget — en affär på ett par hundra tusen kronor. En skugggrädd regering upphäfdde beslaget, och den svenska Riksdagen fick det nöjet att bevilja den plikttrogne länsmannen ett snöpligt skadestånd.

Låt nu detta mäktiga bolag fortsätta att uppgöra leveranskontrakt med utländska konsumenter — utländska storkapitalister — om leverans af svensk järnmalm, och vi få skylla oss själfva för följderna. Om Riksdagen förlidet år antagit min motion om en kronas exporttull på järnmalm, så hade vi nu varit befriade från den agitation, som allfortfarande bedrifves rörande denna sak, och statsverket skulle haft öfver 3 millioner mera i statskassan. Ingen utlänning skulle haft anledning att beklaga sig öfver orättvis behandling, icke heller exportbolaget. Kirunamalmen steg under 6 månader, från den 1 juli till den 31 december förlidet år, i pris vid Middlesburgh från 17 till 22 shillings, d. v. s. 4 kr. 50 öre på 6 månader. Priset är fortfarande i stigande. Efterfrågan är långt större än tillgången. De utländska konsumenterna äro beroende utaf vår rikare och bättre järnmalm för att med större vinst kunna utnyttja sina fattigare och mera oartade malmtillgångar. Det har nämligen visat sig, att en viss blandning utaf rikare och kraftigare malmer är nödvändig, om ett godt resultat skall kunna ernås vid järnförädlingen. Nu, sedan järnmalmtillgångarna i Bilbao, som för 30 år sedan ansågos vara lika outtömliga, som man nu påstår de norrbottniska malmfälten, likväl äro i det närmaste uttömda och sedan äfven Englands järnmalmtillgångar äro på upphällningen, nu kastar sig det utländska storkapitalet med rofgriga blickar på de norrbottniska malmtillgångarne för att kunna fortsätta sin järnförädling. Skola vi då fegt och lumpet gifva efter för den propaganda, som arbetar i detta utländska intresse! Äro vi icke längre herrar i eget hus?

Man har föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Men hvad skall man utreda? Alla sakkunniga äro eniga om att vi icke hafva någon järnmalm att ödsla bort; men nu icke allenast ödslas, utan här rofbrytes. Hvad göres oss då mera vittnesbörd behof? En sådan skrivelse skulle antagligen af förborgade krafter begravas uti Kungl. Maj:ts stora papperskorg, och grängesbergsbolaget skulle då få fortsätta sin premierade malmexport ännu några årtionden till obotlig skada för vår inhemska järnindustri. Våra efterkommande finge den oskattbara glädjen att skåda, hvar våra outtömliga malmtillgångar en gång *funnits* — alldeles såsom spaniorerna nu få göra med sina en gång så outtömliga malmtillgångar i Bilbao!

Vi stå inför uppgörelsen af en ny handelstraktat med Tyskland; skola vi då fastläsa en fri malmexport för årtionden. Tyskarne äro skickliga finansierer, och de veta hvad de göra. De åstunda våra råprodukter för att sedermera i förädlad form med stor vinst återända desamma. Vi importera årligen för mera än 50 millioner

förädlade järnprodukter, enligt hvad den officiella statistiken utvisar, produkter, som mer än väl skulle kunna tillverkas inom landet. För att visa huru bakvänt vi därutinnan gå till väga, behöfver jag endast erinra om de tio lokomotiven, som beställdes i Amerika, men som måste i väsentliga delar omgöras, då de ankommo hit, eller huru man uppställde sådana leveransvillkor för våra egna verkstäder vid anskaffningen af vagnsfjädrar jämte annan järnvägsmateriel, att leveransen måste öfverlätas till de Kruppska järnverken i Essen, som befriades ifrån de för de svenska bolagen föreskrifna villkoren. Skola vi nu handla lika bakvänt vid uppgörelse med Tyskland om en ny handelstraktat? Det är fara värdt, att tyskarne skola få förnyad anledning besanna det kända ordspråket: »de dumma svenskarne». Eller hvad kan meningen vara, att denna fråga i år liksom i fjol uppskjutits till Riksdagens sista timme? Är här rent spel?

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

Denna tullfråga står i det närmaste sammanhang med den politiska situationen och särskildt frågan om vårt försvar. Om mitt förslag antoges, så skulle vi kunna bygga inlandsbanan utan att svenska staten behöfde tillsläppa ett enda öre, och grängesbergsbolaget skulle icke heller lida någon minskning i sina inkomster i anseende till den stadigt fortgående stegringen i malmprisen på den utländska marknaden och i anseende till vår järnmalms oumbärlighet för de utländska järntillverkarne. Men hvilken epok skall icke inlandsbanans byggande blifva uti vårt lands och särskildt det nordliga Sveriges odling och utveckling! Denna bana skall enligt min öfvertygelse blifva af oändligen mycket större betydelse för vårt försvar än Bodenfästningen, detta Boden, som hotar att blifva vårt lands ruin.

Nu kommer regeringen uti Riksdagens sista timme med tvenne så viktiga och i vårt ekonomiska lif så djupt ingripande kungl. propositioner som godkännande af förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten å ena sidan samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund å andra sidan angående viss grufegendom, och kungl. proposition angående en mellan Sverige och Tyska riket afslutad handels- och sjöfartstraktat. Ett sådant tillvägagångssätt är minst sagdt oskickligt. Eller hvad är meningen? Är det meningen, att under dessa rösträttsdagar öfverrumpla Riksdagen för att framtinga beslut, som under normala förhållanden och vid ett lugnt öfvervägande skulle vara omöjliga? Jag har förut vid olika tillfällen påvisat, huru allenastående detta grängesbergsbolag blifvit gynnadt af svenska staten. Nu är meningen att ytterligare fortsätta på den inslagna vägen. Skola vi släppa till både penningarna och pungen? Genom antagandet af den tyska handelstraktaten synes meningen vara att fastläsa den fria utförseln af detta vårt dyrbaraste guld. Man vill privilegiera denna rofbrytning. Men icke nog därmed, man fordrar, att svenska staten åter skall offra ett par tialot millioner kronor för att möjliggöra denna onaturliga, forcerade ex-

Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)

port. Man behöfver dubbelspår för att kunna transportera en så kolossal malmkvantitet. Hvem kan eller vågar garantera, att i Kiirunavaara-Luossavaara finnes en malmkvantitet af närmare 800 millioner ton? — i alla händelser finnes den icke ofvan jord, utan till äfventyrs under botten af Luossajärvi. Där i djupet skola följaktligen våra efterkommande hämta sitt behof af järnmalm, sedan exportbolaget uttömt den brytbara delen af malmtillgångarna. Sköna utsikter! Jag beklagar, att svenska män kunnat underskrifva ett sådant dokument som det föreliggande.

Det pinsammaste uti denna historia, det är, att bakom detta allsmåttiga exportbolag stå främmande intressen, som föga bekymra sig om landets väl, men som uteslutande arbeta i egna intressen. Ute i landet cirkulera den vildaste rykten, huru dessa intressen befordras, rykten, som kräfva den mest effektiva dementi för att icke växa ut till en storm, som kan blifva vederbörande öfvermäktig.

Herr talman! Jag anhåller, att detta mitt anförande måtte åtfölja den kungl. propositionen till det utskott, som skall förbereda ärendet.

Hans excellens herr statsministern Staaft: Herr talman! Med anledning af några yttranden, som här blifvit fällda, tillåter jag mig meddela några upplysningar och rättelser.

Den förste ärade talaren sade, att det efter hans mening vore en icke ringa fördel för aktiebolaget Gellivare malmfält, att dess process mot kronan skulle blifva nedlagd. Till stöd härför anförde han, att de domstolar, som hittills dömt i saken, icke varit enhälliga, utan att en ledamot af Svea hofrätt gifvit kronan rätt. Detta är emellertid ett misstag; en ledamot af hofrätten var visserligen skiljaktig, men han gaf icke kronan rätt. Jag för min del tror icke, att denna rättegång är mycket värd.

Den ärade talaren tolkade sista stycket af § 11 i kontraktet på ett alldeles oriktigt sätt. Han sade nämligen, att bolagen lyckats förbehålla sig den mycket stora fördelen af frihet från all skatt, som skulle utgå för den inkomst, som öfverstege  $1\frac{1}{2}$  miljon kronor. Han menade, såvidt jag kunde förstå — ett par af mina grannar, som jag frågade, hade samma uppfattning — att kontraktet innehöle, att äfven om bolagen hade aldrig så stor inkomst, skulle de endast skatta för en inkomst af  $1\frac{1}{2}$  miljon kronor. Något sådant står emellertid icke i kontraktet, utan bolagen skola skatta för den inkomst de hafva. Enligt kontraktet är det däremot tillförsäkradt bolagen att icke blifva underkastade beskattning efter annan eller högre grund än den, som gäller för ett bolag med en inkomst af  $1\frac{1}{2}$  miljon kronor om året. Bolagen hafva naturligen tänkt sig, att, därest inkomstskatten skulle kunna genom progression skruvas upp hur högt som helst, friheten från exporttull skulle blifva af föga värde för bolagen. Om Riksdagen sålunda ökar progressionen vid inkomstskatten utöfver det belopp, vid hvilket progressionen nu

stannar, eller 80,000 kronor, så komma visserligen bolagen att lida däraf, men de behöfva icke betala efter en högre progressiv skala än ett bolag med en inkomst af  $1\frac{1}{2}$  miljon kronor. Det är detta, som blifvit bolagen tillförsäkradt. Mutatis mutandis gäller detta beträffande en förmögenhetsskatt.

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

Samme ärade talare framhöll, att den uppskattning af malm-tillgången vid Kiruna, som stadgats i kontraktet, vore så fram-skjuten i tiden. Jag ber med anledning däraf få erinra, att den paragraf i kontraktet, som handlar om denna uppskattning, lägger bevis skyldigheten för kvantiteten på bolagen. Bolagen äro skyldiga att åstadkomma en fullständig undersökning, och endast med hänsyn till den kvantitet, som den sakkunniga nämnden med säkerhet kan konstatera, äger bolaget uttaga sin andel. För åstadkommande af en sådan fullständig undersökning äro de hittillsvarande metoderna icke tillräckliga, utan afsikten är, att denna undersökning skall fortgå jämsides med arbetet med den utfraktstunnel, som Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag kommer att framdraga genom berget. Denna tunnel är ett väldigt arbete, som beräknas taga en tid af minst 12 à 14 år. Det är ju tydligt, att bolaget, som skulle kunna blifva lidande på en uppskattning, hvilken skedde, innan bolaget haft tillfälle att frambringa det nödvändiga materialet för densamma, har en berättigad fordran på, att någon uppskattning icke kommer att äga rum, förrän man kan vara fullt säker på, att de förberedande arbetena hunnit blifva utförda. Emellertid kan det vara af visst intresse att nämna, att, såsom ock enligt min uppfattning framgår af § 6 mom. 1, bolaget själlt absolut icke hyser något tvifvel om, att malmkvantiteten är minst 750 miljoner ton. Genom bestämmelsen i § 6 mom. 1 har bolaget, så att säga, iklädt sig det äfventyr, att därest malm-tillgången i Kiirunavaara skulle befinnas mindre än 750 miljoner ton, och alltså tiden för bolagets uttagande af malm därstädes skulle proportionsvis förkortas från de 50 åren, skall äfven tiden för bolagets uttagande af malm vid Gellivare förkortas utan vidare och utan ersättning.

Då jag i motsats till den förste talaren och i likhet med alla sakkunniga hyser den bestämda uppfattningen, att Gellivare icke är så fattigt, utan innehåller minst 100 miljoner ton, anser jag i nyssnämnda bestämmelse ligga ett synnerligen kraftigt bevis för, att bolaget, som ju ändå bäst känner förhållandena, själlt är fullt öfvertygad om, att det finnes vid Kiruna minst 750 miljoner ton.

Samme talare framhöll, att bolagen visserligen förbundet sig att sörja för en i allo nationell malm-brytning vid båda malmfälten, men att kontrollen häröfver är otillräcklig. Gentemot detta ber jag få erinra, att i § 14 mom. 2 föreskrifvits ett ganska skarpt äfventyr, för den händelse bolagen icke fullgöra nämnda förpliktelse. Det stadgas där: »Skulle bolagen eller något af dem i väsentlig grad brista i fullgörandet af de i § 3 mom. 3, §§ 7 eller 9 stadgade åtaganden» — till dessa hör just åtagandet om rationell malm-

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

brytning — »och rättelse ej ske inom sex månader efter tillsägelse från statens sida, skall, i händelse staten sådant påfordrar, statens lösningsrätt till den i detta kontrakt afsedda egendom inträda. För sådant fall skola de i förestående mom. stadgade bestämmelser om lösen gälla, dock med den skillnaden, att staten endast skall erlægga åttio procent af det inlösningsbelopp, som med tillämpning af mom. 1 skulle hafva utgått.» Jag tror icke man kan säga, att det icke är ett ganska kraftigt äfventyr för underlåtenhet i detta fall från bolagets sida, som här stadgats.

Samme talare nämnde också, att han blifvit mycket glad, då han såg, att bolaget från och med år 1911 skulle för hvarje år till staten betala ett belopp, motsvarande en niondedel af hvad för samma år utdelades till bolagets aktieägare och eventuellt afsattes till andra fonder än reservfonden, men att, då han såg, att detta skulle på visst sätt betalas igen, hans glädje försvann. Jag ber i anledning häraf få erinra, att hela kontraktet är grundadt på den förutsättningen, att bolagen skola äga uttaga 150 miljoner ton, för den händelse hela malmkvantiteten är 750 miljoner ton. Inom denna ram, och icke för att ändra densamma, har regeringen önskat att åt staten bereda någon möjlighet att redan under fortgången af bolagens besittning erhålla någon finansiell fördel i form af utdelning. Man lyckades förmå bolagen att ingå därpå, och det har ordnats så, att, sedan efter utgången af de 50 åren bolagens egendom öfvertagits af staten, denna till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag betalar ett på visst sätt beräknadt belopp årligen, till dess att dessa belopp sammanlagdt uppgå till ungefär detsamma, som staten förut under årens lopp med början år 1911 af nämnda bolag uppburit. Jag tror således, att det beror på den synpunkt man vid betraktandet af denna bestämmelse intager, om den skall anses som en fördel för staten eller icke.

Talaren yttrade, om jag rätt uppfattade hans ord, att det borde förbjuda sig själf att ingå på detta kontrakt. Ja, det beror väl också mycket på den hufvudsynpunkt, hvarifrån man ser hela denna fråga. Han talade om, att vi icke skulle afhända oss våra vapen, och han använde andra liknande uttryck. Ja, jag har ändå för min del svårt att betrakta bolaget som en fiende, som staten har att på allt sätt söka bekämpa och besegra och tillfoga allt det onda, som man understundom tillfogar sina fiender. Såvidt jag kan förstå, har detta bolag icke gjort sig skyldigt till några dödssynder. Det har, då staten icke var benägen att träda emellan och åtaga sig den därmed förbundna risken, i stället gjort detta och skaffat sig dessa malmtillgångar. Det har gjort detta med fullkomligt iakttagande af laglighet, och det befinner sig i laglig äganderätt af malmtillgångarne. Jag kan icke förstå annat, än att det i själfva verket är icke blott fördelaktigt, utan ovanligt fördelaktigt och så fördelaktigt, att jag verkligen icke har sett något sådant kontrakt, som säger: af en väldig egendom afstår den rätte ägaren  $\frac{4}{5}$  mot

att få behålla  $\frac{1}{5}$  i okvald besittning och draga fördel af den. Man kan naturligtvis stå på en annan ståndpunkt, men jag tror icke, att denna andra ståndpunkt i själfva verket är på det stora hela taget nyttig vare sig för det allmännas eller den enskildes rätt. Ställer man sig på den ståndpunkten, att här endast och allenast är fråga om att till det yttersta pressa bolaget genom att begagna statens beskattning såsom ett medel att afhända bolaget dess tillgångar eller att tvinga bolaget att själfv afhända sig desamma, då har man enligt min uppfattning slagit in på principer, som man icke vill taga konsekvenserna af i andra fall, och då har man helt visst skadat och väsentligt rubbat förtroendet till upprätthållandet af äganderättens grundsatser här i landet. Ett sådant förfarande tror jag för min del är till sina konsekvenser vida mer skadligt, än att det skulle kunna uppvägas af att staten lyckades erhålla en ännu större del än de fyra femtedelarne.

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

Jag ber slutligen att med ett par ord få vända mig emot den siste ärade talaren, som ju har ett större, af oss alla erkänt privilegium på yttrandefrihet, än man i allmänhet brukar begagna sig af här i kammaren — jag ber att gentemot hans mot regeringen riktade tal, att det här icke skulle vara rent spel, att det skulle vara försök till öfverrumpling o. s. v., få på det bestämdaste tillbakavisa detta under förklaring, att regeringen icke genom något fel å sin sida en enda dag eller en enda timme fördröjt ingifvandet af denna riksviktiga proposition till Riksdagen.

Jag måste äfven tillägga det, att jag icke kan fullt vara med om vare sig den förste eller den andre talarens betraktelsesätt att såsom en gifven utgångspunkt förklara: det är orimligt, vi ha endast några dagar kvar! Det beror ju på Riksdagen själf, huru många dagar den vill offra för ett arbete, som efter allas mening är af den allra största betydelse för land och rike. Från Kungl. Maj:ts sida skall icke komma något slags åtgärd, som hindrar Riksdagen från att utföra detta fosterländska värf. Det kan jag försäkra.

Herr Bergendahl: Herr talman, mina herrar! Jag räknar mig bland dem, som med icke så ringa häpnad emottagit detta stora förslag, som ställer i utsikt så betydande tillgångar för staten utan några direkta utgifter. Men då man tänker på, att staten måste i så många afseenden inskränka sin handlingsfrihet, så blandar sig med denna häpnad en oro öfver, att de eftergifter, som staten måste göra, icke fullt kompenseras af de förmåner, som staten skulle vinna. Denna fråga har ju närmare berörts af den förste talaren, och herr statsministern har svarat därpå. Jag har ingen anledning att vidare sysselsätta mig med den frågan. Men det uppställer sig också den frågan och den oron, huruvida detta aftal, som nu skulle afslutas, verkligen innehåller så trygghande bestämmelser, att man med lugn kan godkänna detsamma. Jag får säga, att vid den flyktiga

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

bekantskap, som jag gjort med förslaget, ha hos mig rest sig några betänkligheter gentemot detsamma.

Såsom herrarne finna, är det icke meningen, att äganderätten till dessa bolags egendom nu skulle öfvergå till staten, utan detta skulle ske först efter 50 år eller den något kortare tid, som med tillämpning af aftalets fjärde paragraf kan komma i fråga. Det heter nämligen i § 13, första punkten: »Den 1 januari 1957 eller å den tidigare dag, som med tillämpning af § 4 här ofvan kan ifrågakomma, öfverlåter Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag utan ersättning med full äganderätt till staten den bolaget tillhöriga, inom Norrbottens län befintliga fasta egendomen» etc. Alltså utfäster sig bolaget att å viss tid öfverlåta till staten sin fasta egendom. Men nu är förhållandet det, att uppfyllandet af ett löfte om gåfva eller köp af fast egendom icke kan på rättslig väg utkrävas. Detta är visserligen förutsatt här i samma paragraf, där det står, att »såsom säkerhet för öfverlåtande till staten af de i mom. 1 här ofvan omförmälda fastigheter skuldebref å sammanlagdt en miljon kronor med inteckningsrätt i fastigheterna» skall öfverlämnas af bolagen. Det synes mig dock, som om denna säkerhet icke vore fullt tillfredsställande med hänsyn till det äfventyr, som staten skulle stå, om icke en sådan öfverlåtelse af den fasta egendomen skedde.

Det finnes ett annat förhållande, som nog kan gifva anledning till någon eftertanke — en situation, som möjligtvis skulle blifva mindre angenäm för staten. Jag vill icke tänka mig — den tanken är alldeles för pinsam — att det skulle kunna komma en tid, då dessa malmfält låge under främmande herravalde, men jag tänker mig en annan situation, därtill föranledd af en bestämmelse här i samma paragraf 13, nämligen där det heter: »Därest den i denna § afsedda egendom eller del däraf genom konkurs skulle frångå det bolag, den nu tillhör, är staten berättigad att af bolaget erhålla skadestånd» etc. Således har det förutsatts, att en konkurs å bolagens sida kan inträffa. Med dessa nu rika bolag är ju den möjligheten icke nära liggande, men det är under många år, som detta interimsförhållande, innan äganderätten öfvergår till staten, skall äga rum, och man kan tänka sig, att aktierna i dessa bolag utnyttjes på ett sådant sätt, att de vid slutet af öfvergångsperioden icke ha så stort värde; de kunna då komma i händerna på sådana personer, som icke äro så nogräknade med en liten kupp, om därmed något kan vinnas. Man kan därför tänka sig, att en konkurs, hvari bolagen skulle försättas, vore arrangerad eller också möjligtvis uppstått af helt naturliga orsaker.

Men en konkurs verkar upplösande på aftal i allmänhet, och jag kan icke inse, att en konkurs, om en sådan skulle kunna inträffa, icke skulle verka upplösande äfven på detta aftal. Att erhålla skadeersättning af det bolag, hvars egendom afträds till konkurs, därtill torde icke finnas stor utsikt. Det är ju möjligt, att



dessa betänkligheter icke äro grundade, men det synes mig, att man skulle känna tryggheten mycket större, om aftalet hade innehållit, att äganderätten till denna fasta egendom, dessa grufvor och annan därtill hörande egendom, som slutligen skall öfverlätas till staten, *nu* hade helt och hållet öfverlåtits till staten och staten lämnat upplåtelse till bolagen på sådant villkor, att bolagen kommit i åtnjutande af just de förmåner, som här i aftalet äro bestämda eller kunna anses skäligen.

Jag har, herr talman, vid remissen af den kungl. propositionen tillåtit mig att framhålla dessa betänkligheter — de må nu vara grundade eller icke.

Herr Moll: Herr talman! Herr Branting anställde uti sitt anförande en jämförelse mellan bolagens fördelar och statens fördelar af nu ifrågavarande aftal och kom därvid till det resultat, att bolagens fördelar voro större än statens. Jag kan för min del icke dela denna herr Brantings åsikt. Äfven jag har sökt, såvidt tiden det medgifvit, att mot hvarandra väga de fördelar, som på grund af detta aftal skulle tillkomma å ena sidan bolagen och å den andra staten, och jag har kommit till ett resultat motsatt herr Brantings.

Jag skall tillåta mig att anföra ett par siffror, som så att säga erbjuda sig själfva i anslutning till de siffror, som herr Branting nyss åberopade. Han yttrade, att om man beräknade bolagens vinst till 3 kronor per ton, skulle bolagen, på grund af det föreliggande aftalet, under aftalstiden, femtio år, förtjäna 550 miljoner kronor, och om vinsten beräknades till 5 kronor pr ton, skulle bolagens vinst uppgå till 940 miljoner kronor. Med dessa siffror till utgångspunkt skall jag be att få framhålla, att, under förutsättning att den outtagna kvantiteten af 750 miljoner ton finnes i Kiruna och med frånräknande helt och hållet af malmtillgången vid Gällivare, skulle, när efter femtio år grufvorna öfvergå i statens händer, om vinsten beräknas till 3 kronor pr ton, öfverlåtelsen för staten representera ett värde af 1,500 miljoner kronor. Beräknar man åter vinsten till 5 kronor per ton, blefve värdet af öfverlåtelsen för staten 2 $\frac{1}{2}$  miljarder kronor. Nu är det gifvet, att dessa siffror i själfva verket icke äro något att hålla sig till. Såsom herr Branting mycket riktigt framhöll, vet man ju icke, till hvilket belopp brytningskostnaden uppgår vid den tiden, men så mycket torde man kunna taga för gifvet, att de äro högre icke endast till följd af stegrade arbetspris, utan äfven därför att man sänkt sig längre ned i berget. De af mig anförda siffrorna tåla nog vid en högst väsentlig reduktion, men detsamma kan äfven sägas om herr Brantings siffror. Mina siffror kunna dock tjäna till att i någon mån komplettera de siffror, som herr Branting anförde.

Herr Branting talade vidare om de vapen, som vi skulle kunna använda gentemot bolagen, och dessa skulle vara exporttull och järnvägsfrakter.

Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)

Jag kan icke dela herr Nordströms mening om exporttullens betydelse, ty det förhåller sig med denna tull så, att om vi afsäga oss densamma genom en handelstraktat, så få vi ersättning härför genom tulllindringar från motpartens sida. Pålägga vi exporttull, komma repressalier otvifvelaktigt att tagas. Huruvida exporttull på järnmalm kan vara för staten fördelaktig eller ej, blir ytterst ingenting annat än ett räknestycke. Exporttullen må således vara ett vapen, men är i hvarje fall ett tveeggadt vapen, som kan vara lika skadligt för staten som för bolagen. Hvad järnvägsfrakterna beträffar, äro de ju också ett vapen, men i aftalet är förutsatt möjligheten, att transportkostnaderna i framtiden skola stiga, och genom aftalet är staten garanterad  $4\frac{1}{2}$  procent nettotinkomst på det i järnvägen nedlagda kapitalet i stället för såsom nu 3,3 procent. Denna garanti har för staten ett ganska stort värde, ehuru alla skäl tala för att järnvägen kommer att lämna en afkastning ungefär dubbelt så stor som den garanterade.

Hans excellens statsministern påpekade, att vi icke böra betrakta bolagen såsom en fiende. I sammanhang härmed skall jag be att få erinra därom, att när Grängesbergsbolaget år 1903 öfvertog de lappländska malmfälten, ansåg man, att bolaget gjorde det allmänna en synnerligen stor tjänst; jag tror icke, att någon, som något närmare känner till dessa förhållanden, icke är fullt öfvertygad därom att om Grängesbergsbolaget icke då trädte emellan, hade grufvorna nu varit i utländingars ägo, och Riksdagen hade icke i dag haft tillfälle att sysselsätta sig med det här af Kungl. Maj:t framlagda aftalet.

Häruti instämde herr *Ekman* i Mo gård.

Herr Branting: Herr talman! Hans excellens statsministern gjorde en del erinringar och, såsom han sade, rättelser gentemot några uppgifter, som jag i mitt anförande lämnade.

Han sysselsatte sig först med rättegången. Jag är naturligen skyldig att fästa det största afseende vid hans förklaring, att efter hans mening utsikterna för kronan i denna rättegång, som nu är å kronans vägnar väckt inför högsta domstolen, äro synnerligen små. Men jag förstår icke detta, det måste jag uppriktigt bekänna. — Det beror väl på bristande insikt hos mig — att han kunde säga, att äfven reservanten bland hofrättens ledamöter skulle hafva dömt helt och hållet mot kronan. För en lekman i juridiken, som på sidan 18 i den kungl. propositionen läser några rader om denna rättegång, vill det synas, att, om icke kronan fått rätt af denna reservant i hofrätten, bolaget i hvart fall icke heller fått det. Det står nämligen följande:

»Från beslutet var emellertid en af hofrättens ledamöter skiljaktig och pröfvade rättvist ej mindre att, med ogillande af kronans talan mot *Erasmie*, *Bosæus*, *Westerberg* och bolaget såsom *Anderssons* rättsinnehafvare, förklara bolaget hafva förverkat dels omfö-

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

målda nittiofem utmål och den på därtill hörande mutsedlar grundade rätt, dels ock den tillökning, som tillagts ofvanberörda fem utmål, än äfven att förplikta bolaget till kronan utgifva godtgörelse för den malm, som blifvit af bolaget bruten inom sistnämnda utmål efter den 25 november 1892,» etc.

Nog förefaller det mig fortfarande, att detta referat gifver vid handen, att vederbörande reservant i hofrätten för sin del icke betraktat kronans anspråk såsom alledes obefogade, om också jag nu måste taga för gifvet, att bakom denna reservation ligger, att han icke gifvit kronan full rätt.

Hans excellens statsministern kritiserade hvad jag hade yttrat angående bolagens rätt att intaga i aftalet bestämmelse om frihet från den progressiva beskattningen, som skulle tillkomma utöfver  $1\frac{1}{2}$  miljons inkomst. Det är ju möjligt, att jag icke uttryckte mig fullt klart i detta afseende, men jag ber att få försäkra, att jag själf hade det fullt klart för mig, att det förhåller sig med denna punkt i detta aftal precis, såsom hans excellens statsministern utvecklade, naturligtvis icke på det sätt — och det vore väl också alltför orimligt — att bolaget skulle, huru mycket det än förtjänade, icke beskattas för mera än  $1\frac{1}{2}$  miljon kronor, utan endast på det sätt, att det icke skulle komma upp till den *rätta punkten* å den progressiva skalan. Detta är en fördel, som bolagen skulle få genom det träffade aftalet, förutsatt, att den progressiva skalan är olika, så att det gäller en högre progression för den direkta skatten för det större belopp, som kanske bolagen äro uppe vid, än vid  $1\frac{1}{2}$  miljon inkomst.

I denna punkt föreligger således endast ett missförstånd i afseende å mina uttryck, men icke i fråga om min mening; den har varit alledes densamma, som här nyss utvecklats. Hans excellens statsministern förklarade, att i afseende å malmtillgången där uppe bolagen själfva skulle vara lifigt öfvertygade om att tillgången i Kiruna uppginge till minst 750 miljoner ton, och detta framhålles i en paragraf uti kontraktet. Ja, jag har icke betviflat, att bolagen hafva denna öfvertygelse, men jag framhöll endast, att dessa anförda siffror äro mycket väsentligt grundade på bolagens okontrollerade uppgifter. Herr statsministern tillade emellertid, att i Gellivare skulle enligt alla sakkunniges mening finnas allra minst 100 miljoner ton, såsom jag tror hans ord föllo. Häremot ber jag dock att få erinra, att, enligt hvad som upplyses på sidan 13 i den kungl. propositionen, en bolagets ingenjör vid Gellivare, Dellwik, uppskattat tillgången till 103,5 miljoner ton, hvartill emellertid professor Törnebohm ansett, att utan fara för öfverdrift ett tillägg kunde göras af åtminstone 25 miljoner ton. Sedermera har denna utredning föranledt en kritik af professor Sjögren, hvilken äfven är sakkunnig på detta område, och han har ansett, att malmkvantiteten i Kiirunavaara och Luossavaara icke kunde uppskattas högre än till 300 miljoner ton; malmtillgångarna i Gellivare har han uppskattat

*Remiss af en proposition.* till högst hälften af hvad professor Törnebohm antagit, d. v. s. 64 miljoner ton.  
(Forts.)

Det förefinnes således en olikhet mellan dessa beräkningar och de af statsministern lämnade uppgifterna, men det är möjligt, att det föreligger senare upplysningar i dessa afseenden, hvilka icke blifvit framlagda för Riksdagen.

Till den väsentligaste anmärkningen skall jag strax komma, men jag vill först säga något gentemot herr Moll. Han sökte nämligen draga ut såsom en konsekvens af mina beräkningar angående de svindlande stora summor, som bolagen skulle erhålla under dessa femtio år, att äfven staten skulle *efter* dessa år erhålla i vinst stora och svindlande summor. Han själf gjorde emellertid genast den restriktion, att vi känna icke nu, huru brytningskostnaderna vid den tiden komma att ställa sig, och att brytningskostnaderna måste enligt sakens natur då vara större än under de första gynnsamma åren, då bolagen hafva att förfoga öfver denna egendom. Men det står i alla fall fast, att äfven med en dylik reduktion blir det nog mycket afsevärda tillgångar, som staten här skulle komma att få. Ja, det har jag aldrig betridt, ty det ligger ju i affalets natur. Men det väsentliga felet är dock, efter mitt sätt att se saken, det, att tillträdet sker *först efter 50 år*; det hade varit önskvärdare, att en uppgörelse kunnat träffas på sådant sätt, att redan på ett tidigare stadium kunnat inträda någon delaktighet för staten, och en delaktighet, som icke sedermera behöfde återbetalas.

Och då kommer jag till detta, som var hufvudargumentet för hans excellens herr statsministern såväl som för herr Moll: skall man behöfva betrakta bolagen som en fiende, gentemot hvilken man skall behålla sina vapen? Bolagen bilda en institution, som har iakttagit fullständig laglydnad och som har fullt laglig äganderätt till hvad de för närvarande förfoga öfver. Ja, icke är det min mening, att man skall på *sådant* sätt använda de — jag måste dock säga det — vapen, de påtryckningsmedel, öfver hvilka samhället förfogar, och som staten har varit angelägen om att alltifrån början bevara åt sig, för att det icke skulle blifva uteslutande ett bolagsfurstendöme där uppe, där bolagen faktiskt hade helt och hållet bestämmanderätten öfver land och folk — icke är det min mening, säger jag, att dessa vapen skulle användas på ett sådant sätt, att det med fog kunde talas om, att bolagen hade blifvit oskäligen miss-handlade, och att det icke längre funnes i Sveriges land trygghet för aftals bestånd och för lagligen förvärfvad rätt. Nej, en sak är att till det yttersta pressa bolagen med tillhjälp af de medel, som staten har i sin hand, en *annan* sak är att vara alltför mycket undfallande för de anspråk, som bolagen grunda på en lag, som må vara aldrig så många gånger formellt giltig och som vi ställa oss till en viss efter rättelse, men hvars moraliska värde vår rätts-åskådning numera sannerligen *icke* erkänner. Det är icke riktigt, att bolagens lagliga rätt kan på det sättet pressas, att de kunna

taga ut till den yttersta skärften allt hvad de på grund af denna lagliga rätt kunna göra anspråk på. Härvidlag blir det i själfva verket icke fråga om laglig rätt, utan om billighet. Och emot en uppgörelse, som går ut därpå, att bolagen erhålla en fullt honorabel, en fullt billig, jag skulle vilja begagna uttrycket en fullt »gentil» godtgörelse för den tjänst, som från bolagens sida gjordes det svenska samhället — och hvarom här har erinrats — emot en sådan uppgörelse har jag aldrig ett ögonblick tänkt göra någon opposition.

*Remiss af en proposition.*  
(Forts.)

Det är nog så, att det bästa sättet att aflösa den kapitalistiska egendomen är, om det sker ett slags friköpning. Till och med en så revolutionär man som Karl Marx har en gång yttrat, att den billigaste formen för den sociala revolutionen helt visst är att lösa ut kapitalisternas klass i stället för att på revolutionärt sätt expropriera densamma. Då det yttrandet har fällts af honom, kunna herrarne vara öfvertygade om, att jag för min del i vår tid ingalunda vill desavuera detsamma, utan gärna går mycket långt i billigt tillmötesgående mot dem, som på grund af bestående rätt ha större eller mindre anspråk på att få en stor del af nationens rikedomar. *Men* jag måste dock säga mig, att det här finnes en *billighetsgräns*. Om bolagen, som operera med ett kapital på omkring 30 miljoner kronor, i rundt tal, få igen detta kapital några gånger om, så blir det ju efter vanliga billighetsgrundsatser en onekligen ganska hygglig uppgörelse. Skola bolagen då nödvändigt komma upp till en half eller hel milliard? Och då man icke är med om att tillerkänna dem detta, skall det då heta, att man behandlar dem som fiende och bemöter dem på ett sådant sätt, att man till det yttersta pressar dem?

Jag hemställer till herrarne att själfva litet hvar säga sig, hvar billighetsgränsen i detta fall kan gå. Jag kan för min del icke finna annat, än att staten, säga hvad man vill, såsom representant för det allmänna här har en viss äganderätt. Det gäller icke en rock eller ett lösöre, utan rikedomar, som ligga under jorden, som enligt sin natur äro nationens tillhörighet, och i fråga om dessa saker har staten *rätt* att se till, att icke enskilde alltför mycket oskäligt och under alltför lång tid få draga en fördel, som bör tillkomma det allmänna.

Herr Kjellén: Hans excellens herr statsministern har icke kunnat finna någon annan förklaring till motsåndet mot detta kontrakt än fiendskap och förföljelselusta mot vederbörande bolag. Jag kan förstå denna ståndpunkt, ty det är den, som genomgår kontraktet själf, nämligen att här finnas endast två parter: *staten* och *bolaget*. För mig och för dem, som se frågan på samma sätt som jag, finnes dock en tredje part härvidlag: en lidande part, på hvars bekostnad de två andra vinna — under förutsättning, att staten öfver hufvud taget någonting vinner. Denna tredje part är

*Remiss af en proposition.*  
(Forts.)

landet, landet med dess naturliga tillgångar. Vi besjålas icke här af fiendskap mot ett bolag, hvars förtjänster om riket vid ett visst tillfälle jag för öfrigt fullt erkänner, utan af kärlek till detta land, hvars bästa tillgångar och största framtidsförhoppningar vi icke kunna med jämnmod se forceras ut ur landet, långt mer än någonsin förut och långt mer än nödigt och nyttigt är.

Det är ur denna synpunkt vi se frågan, och det är därför, som vi med sorg i hjärtat ha mottagit detta förslag. Jag skall dock icke nu gå in på några realiteter — därtill blir tillfälle sedermera — men jag skall tillåta mig att understryka hvad den förste talaren i slutet af sitt första, utmärkta anförande nämnde om sakens rent parlamentariska beskaffenhet.

När denna Riksdag sammanträdde, var det två frågor, som öfverkyggade alla andra i den allmänna uppmärksamheten. Den ena af dessa frågor var rösträttsfrågan — den låg ju i luften — och den andra var malmtullsfrågan. Denna senare var ett arf från föregående Riksdag. Att hon verkligen spelade en så dominerande roll, det behöfver intet annat bevis än det stora antal motioner, som rörde sig omkring henne.

Efter månader af hårdt arbete och intensiv diskussion har nu rösträttsfrågan kommit in på vårt bord tisdagen den 8 i denna månad, för det definitiva afgörandet. Malmtullsfrågan däremot har hvilat. Vecka har gått efter vecka, månad har lagts till månad, och den har varit liksom af osynliga händer undandragen Riksdagens och hela allmänhetens uppmärksamhet. Hela denna fråga har varit dold af en mystisk slöja. Nu har slöjan fallit. Den 9 dennes, dagen efter det rösträttsfrågan kom fram, just i samma vecka, då alla våra tankar måste kretsa kring hennes stora problem — då först faller slöjan för den andra stora frågan. Malmtullsfrågan kommer igen — men icke längre ensam, hon kommer i följe med tvenne andra frågor, tvenne de viktigaste ärenden, som öfver hufvud kommit på en svensk Riksdags bord under långliga tider.

Riksdagens normala avslutningsdag är den 15 maj. Af orsaker, som nog lära vara lika väl kända af herr statsministern som af oss andra, är det icke lämpligt att utdraga Riksdagen i obegränsad tid därutöfver. Kungl. Maj:t skall nu visserligen, efter hvad vi höra, icke lägga några hinder i vägen för Riksdagens fortsatta arbete, men Kungl. Maj:t kan icke hindra tiden att gå. Riksdagens normala samvaro är i grundlag föreskrifven, och Riksdagen synes därför med skäl kunna fordra, att de ärenden, för hvilka man påkallar dess uppmärksamhet, föreläggas i god tid före utgången af denna termin. Detta gäller äfven de obetydligaste frågor. Hvad skall man då säga därom, att Riksdagen en knapp vecka före den normala avslutningsdagen får att behandla tvenne ärenden af sådan beskaffenhet, att de innesluta vårt lands framtid för en oberäkneligt lång tid framåt!

Det är så, mina herrar; i både inrikes- och utrikespolitiskt hän-

seende skola dessa nyligen förelagda kungl. propositioner, om de antagas, komma att bilda en epok i Sveriges historia. Det veta vi, det kunna vi se. Vi kunna blott icke se, om denna epok skall blifva af ondo eller af godo.

Nu har Riksdagen en vecka kvar af den normala arbetstiden att fundera på dessa frågor. Men hvilken vecka! Först är den upptagen af rösträttsfrågan, som skall och måste nu afgöras för denna riksdag. Sedan inträder den bekanta flau-stämningen, depressionen efter en stor frågas afgörande och andarnas starka sammandrabbande. Således, de största och riksviktigaste frågor föreläggas Riksdagen till besvarande på den kortaste och tillika den mest olägliga och i förväg upptagna tid, som man gärna kan tänka sig. Jag vågar tryggt påstå, att något liknande icke förekommit i vår konstitutionella praxis och knappt i något annat lands heller!

Efter herr statsministerns kategoriska förklaring är det uteslutet, att här förefunnits någon biasikt hos regeringen. Men som herr statsministern väl känner till, finnes det skillnad på *dolus* och *culpa*, och det finnes ett starkare och svagare slag af culpa. Kanske skulle man här kunna konstatera det sistnämnda, då man ser, huru oerhördt flitig Kungl. Maj:ts regering har varit med att under hela riksdagens lopp framlägga propositioner. Riksdagen har blifvit öfversvämmad med propositioner i stora och små frågor — jag hade så när sagt om likt och olik —, man har medvetet bjudit på rena experiment i lagstiftningsväg, och Riksdagen har tagit emot och arbetat och garnerat sin väg med beslut i alla dessa olika frågor. Man kan icke underlåta att tänka, att om regeringen varit litet mindre flitig med småfrågorna, kunde den möjligen ha blifvit färdig inom något mera rimlig tid med dessa stora frågor. Som det nu är, är i hvarje fall uppenbarligen Riksdagens ställning svårare, dess motståndskraft, om jag skall se saken från den sidan, mot dessa förslag ojämförligt mindre, än den kan och bör vara och afven i de minsta småsaker i regeln brukar vara.

Det klagades för någon tid sedan, att vi i vårt land hade en »regeringslöshetens period»; den tiden tycks sannerligen vara öfver, och man kan snarare säga, att vi nu fått för mycket af motsatsen. Har det icke redan från regeringens håll dekreterats om det ena af de hufvudärenden, med hvilket vi nu skola sysselsätta oss, att det »måste vara slut med resonandet! Här stå vi inför andra stora frågor, och här tycks ställningen vara den, att det finns *icke tid att resonera*. Ja, dessa frågor ha redan avancerat så långt, att det måhända kan synas mången, att det öfver hufvud taget är *för sent att resonera*. Vi stå inför ett mästerverk af intresseflätning i dessa förslag; allt hänger samman, på det nogaste anpassadt och balanserat i alla delar af maskineriet, med compensation mot compensation så fint afvägd, att man tycker sig icke kunna rubba någonting, utan att det hela faller sönder — och hela detta mästerverk hägnas slutligen af utrikespolitiska hänsyn! Jag

Remiss af en proposition.  
(Forts.)

*Remiss af en  
proposition.  
(Forts.)*

menar, att Riksdagen kommit i den ställningen här, att den icke förut under konstitutionell tid har varit så i fara att beröfvas sin verkliga rätt att deltaga i svenska folkets beskattning, ja, jag säger rent ut i danandet af svenska folkets framtid. Den har blifvit reducerad till samma ställning som dessa öfverhus, som endast hafva att säga ja eller nej i klump, eller — för att nu tala riktigt aktuellt — som den ryska riksduman, sådan som de ryska byråkraterna tänka sig henne: en dekoration i ett »konstitutionellt själfhärskardöme»! Men det är icke sagdt, att duman nöjer sig med denna roll . . . .

Det är mot denna ställning, som jag icke kunnat undgå att här uppträda. Man säger naturligtvis, att det är fara å färde och att saken måste fram. Men man är alltjämt skyldig beviset på att denna fara föreligger. Jag anser icke ett dröjsmål så farligt, att Riksdagen hellre bör välja att få sina grundrättigheter gjorda illusoriska. Och därför har jag icke heller ansett mig med fredadt samvete kunna lämna denna riksdag utan att till protokollet här nedlägga en öppen och bestämd gensaga mot hela det sätt, hvarpå detta ärende behandlats, och speciellt mot dess framläggande i detta för Riksdagens fria gransknings- och själfbestämmningsrätt ogynnsammaste ögonblick.

Hans excellens herr statsministern Staaff: I afseende på den siste ärade talarens anförande vill jag blott erinra honom därom, att han misstog sig fullkomligt, då han antydde, att, om regeringer icke sysslat med åtskilliga andra mindre viktiga saker, den skulle haft mera tid att syssla med denna och kunnat befordra den till ett snarare slut. Han förbisåg nämligen, att, i fråga om andra saker, utredningarna uteslutande ha berott på regeringen och på de myndigheter, som stå under regeringens bud och befallningar. Men beträffande den fråga, som nu föreligger, har den varit intimt sammanbunden med en annan fråga, hvilkens utgång berott på förhandlingar med en främmande makt. Det läser icke kunna af den ärade talaren påfordras eller önskas, att jag nu i detalj skall inför kammaren framlägga gången af dessa förhandlingar. Det må vara nog, om jag försäkrar honom, att, så länge den nuvarande regeringen fungerar, det ej kommer att blifva någon regeringslöshet här i landet; jag kan däremot icke lofva honom, att regeringen också skall börja att regera öfver andra länder.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att hänvisa ifrågavarande proposition jämte de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena till statsutskottet.

### § 3.

Härefter öfverlämnades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till kompletteringsarbeten å järnvägen



Gellivare—Riksgränsen samt till anskaffande af ytterligare rullande materiel vid statens järnvägar.

#### § 4.

Vid föredragning af herr *J. A. Sjös* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda och då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa spörsmål, blef berörda anhållan af kammaren bifallen.

#### § 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden n:is 142 och 143, bevillningsutskottets betänkanden n:is 18, 19 och 20 samt Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 17.

#### § 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta att bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens plenum först uppföra bevillningsutskottets betänkande n:o 16, därefter statsutskottets utlåtande n:o 127, näst därefter följande ärenden i nu angifven ordning: bevillningsutskottets betänkande n:o 17, samma utskotts betänkande n:o 19, samma utskotts betänkande n:o 20, samma utskotts betänkande n:o 18, statsutskottets utlåtande n:o 142 och statsutskottets utlåtande n:o 143 samt därefter öfriga ärenden i den ordning, i hvilken de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

#### § 7.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 106, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgad.

Vidare anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

n:o 125, till Konungen, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning, och

n:o 126, till fullmäktige i riksbanken, med öfverlämnande af reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning.

## § 8.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

n:o 144, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt afidne lokomotivmästaren Carl Gustaf Nordströms änka;

n:o 145, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ökad bredd af svängbrospannen å järnvägsbron öfver Göta älf på statsbanan genom Bohuslän;

n:o 148, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter skraddaren Frans Gustaf Oscar Petersson;

n:o 149, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående pensioner till arbetare vid statens järnvägsbyggnader;

n:o 150, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln gjorda framställning om anslag till bestridande af kostnaderna för finansdepartementets bankbyrå;

n:o 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till understöd åt lapparne i Juckasjärvi socken; samt

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till elfte internationella antialkoholkongressen i Stockholm år 1907.

## § 9.

Justerades protokollsutdrag.

## § 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *L. P. Mallmin* under den 12 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,40 e. m.

In fidem

*Herman Palmgren.*